

Asia: VN/7491/2024

Vanhojen metsien kriteerit Suomessa

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

7.8.2024

WWF Suomen lausunto:

Petteri Orpon hallituksen esityksestä vanhojen metsien kriteereiksi

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/7491/2024

WWF Suomi kiittää mahdollisuudesta lausua esityksestä kriteereiksi vanhoille metsille Suomessa ja lausuu seuraavaa:

Suomi yhdessä muiden EU:n jäsenmaiden kanssa on sitoutunut suojelemaan kaikki jäljellä olevat luonnontilaiset metsät (primeval forests) ja vanhat metsät (old-growth forests). Näiden metsien suojelua ei siis ”tavoitella”, kuten lausuntopyynnössä asia ilmaistaan, vaan nämä metsät tulee suojella. Jäsenmaiden tulee määritellä, kartoittaa, seurata ja suojella tiukasti nämä metsät.

Kustannustehokkain keino luonnon tilan parantamiseksi on usein olemassa olevien arvokkaiden kohteiden suojelu ja säilyttäminen mitä vanhojen metsien suojelu edustaa. Lisäksi vanhat metsät toimivat hiilivarastoina ja niiden hakkuut lisäisivät Suomen kustannuksia myös liittyen maankäyttösektorin ilmastopäästöihin.

Lausunnolla olevassa esityksessä määritellyt kriteerit eivät toteuta EU biodiversiteettistrategian kirjainta eikä tarkoitusta. Luontopaneeli on omassa lausunnossaan sanoittanut asian näin, mihin WWF yhtyy ”Luontopaneelin näkemyksen mukaan vanhan metsän kriteereiksi esitetyt puuston ikäraajat ja kuolleen puun tilavuudet ovat työn taustaksi tehtyyn selvitykseen perustuen liian korkeita. Ehdotetuilla kriteereillä on väistämätöntä, että EU:n biodiversiteettistrategian tavoitteen vastaisesti suuri osa Suomen lajiston turvaamisen kannalta riittävän vanhoista metsistä jää suojelun ulkopuolelle.”

Esitetyt kriteerit ovat sellaiset, jotka jättäisivät ulos suojelusta myös osan vanhojen metsien suojeluohjelmassa jo suojelluista kohteista eli näillä hallituksen esittämällä kriteereillä heikennettäisiin jo aiemmin Suomessa käytössä olleita vanhojen metsien kriteerejä (vanhojen metsien suojeluohjelman lisäksi mm. Natura 2000 -verkoston boreaalisen luonnonmetsän ja METSO-ohjelman kriteerit).

Ympäristöministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön yhteisessä esityksessä (11.3.2024) kriteereiksi on määritelty myös alempia lukemia kuin mitä hallitus tässä esittää raja-arvoiksi puuston iälle ja lahoppuulle. Myöskään tuolloin 11.3.2024 ympäristöministeriön esittämät lukemat eivät ole tiedeperustaisesti riittävät vanhojen metsien kriteereille.

WWF Suomi katsoo, että kriteerien määrittelytyö on palautettava valmisteluun ja luonnontilaisten metsien ja vanhojen metsien suojeluun on suhtauduttava vakavasti ja siihen on tartuttava Suomessa ripeästi.

WWF Suomi on osallistunut tiiviisti ympäristöministeriön helmikuussa 2022 asettaman biodiversiteettityöryhmän jäsenenä keskusteluun kriteerien muodostamisesta ja luonnontilaisten metsien ja vanhojen metsien suojelun toimeenpanosta. WWF Suomi on nostanut esille ja myös tässä toteaa, että EU:n biodiversiteettistrategian toimeenpanossa ja yleisesti monimuotoisuuden turvaamiseksi Suomella on lukuisia tehtäviä, joiden valmistelua ei ole vielä edes aloitettu, kun taas luonnontilaisten metsien ja vanhojen metsien suojelun valmisteluun käytetään kohtuuttoman paljon resursseja suhteessa muihin tarvittaviin suojelutoimiin. Näiden metsien kohtaloa on Suomessa tarkasteltu jo vähintään 1990-luvulta lähtien, jolloin toteutettiin vanhojen metsien suojeluohjelma. Tuon ohjelman toimeenpanossa ulos suojelusta jäi noin miljoona hehtaaria metsiä, jotka olisi tullut suojella jo silloin.

Luonnontilaisten metsien suojelu tulee toteuttaa perustuen FAO:n määrittelemiін kriteereihin ja vanhojen metsien suojelu erikseen kansallisesti Suomessa määritettäviін kriteereihin, joiden tulee pohjata Euroopan komission taustadokumentin määrittelemiін. Kyseessä on siis kahden eri kategorian metsät. Ei pelkästään ”luonnontilaiset, vanhat metsät”, kuten hallitusohjelmaan valtionmaiden metsiensuojelusta on kirjattu. EU:n biodiversiteettistrategian mukaan tulee suojella kaikki potentiaalisesti kriteerit täyttävät luonnontilaiset metsät ja vanhat metsät.

Suojelun tavoitteena on turvata metsälajiston elinvoimaisuus suojeltavissa kohteissa, mutta myös kohteita ympäröivässä metsäluonnossa. On ensiarvoisen tärkeää, että jäljellä olevista vähäisestä määrästä luonnontilaisten metsien ja vanhojen metsien kohteita lajisto pääsee leviämään ja niiden kannat vahvistumaan. Useilla suojelualueilla lajiston elinmahdollisuudet eivät ole turvattu vaan niiden kantoja tulee vahvistaa lisäämällä lajistolle tärkeitä rakennepiirteitä myös niitä ympäröivillä metsäalueilla. Samalla vahvistuu näiden suojelualan ulkopuolella pääasiassa puuntuotannon piirissä olevien metsien vastustuskyky ilmastonmuutoksen myötä lisääntyviin häiriöihin reagoimiseksi.

EU:n biodiversiteettistrategian tavoitteen mukaisesti Suomen metsälajisto tulee turvata ja sen toimeenpanemiseksi on ensisijaisesti suojeltava kaikkein arvokkaimmat metsät. Lapin eteläpuolisessa Suomessa on suojeltu tiukasti noin 3 % kasvullisesta metsämaasta (Luonnonvarakeskuksen metsätilastot). Tieteellisen tutkimustiedon perusteella suojelua tulisi kasvattaa noin 30 prosenttiin, jotta lajisto säilyisi. EU:n biodiversiteettistrategiassa tavoitteena on suojella tästä määrästä 10 % tiukasti. Jotta suojeluprosentti saataisiin nostettua 10 prosenttiin on väistämätöntä, että laajoilla alueilla eri puolilla Suomea on suojeltava myös hyvin intensiivisesti käsiteltyä metsää: myös taimikoita ja avohakkuita. Tämä metsien aiempi käsityshistoria ja nykyinen ikärakenne huomioiden Suomen luonnonsuojelulain lakisääteisen aseman mukainen Suomen Luontopaneeli on laatinut selvityksen (Luontopaneelin julkaisu 4/2022) siitä, minkä verran vanhoja metsiä on eri maakuntien alueella ja päätyneet esittämään kullekin maakunnalle oman pinta-alan perustuen vanhimpien metsien määrään. Luontopaneelin esitys vanhojen metsien ikäkriteereiksi on alhaisempi kuin hallituksen lausunnon asettamassa luonnoksessa. Luontopaneelin esityksen mukaisesti jäljellä olevat vanhat metsät saataisiin Suomessa turvattua, kun taas hallituksen esityksen mukaisesti vanhojen metsien hakkuut Suomessa jatkuisivat. Suojelemalla Luontopaneelin esittämät vanhat metsät tehdään se minimi, minkä Suomen metsäluonto tarvitsee. Tämän lisäksi tarvitaan valtavasti lisää toimia niin suojelun lisäämiseksi kuin puuntuotannon metsien monimuotoisuudenkin turvaamiseksi.

WWF Suomi yhtyy Koneen säätiön koordinoiman noin 350 suomalaisen ympäristöalan tutkijan allekirjoittaman vetoamuksen viesteihin (27.6.2023, <https://koneensaatio.fi/metsanpuolella/tutkijavetoamus/>, allekirjoittajien tilanne 6.8.2024):

- Vetoamme hallitukseen kriteerien määrittelyn tekemiseksi uudelleen avoimesti ja tiedeperustaisesti. Tällaisenaan me allekirjoittaneet emme hyväksy Orpon hallituksen esittämiä kriteerejä vanhoille metsille.
- Esitämme syvän huolemme siitä, että esitetyillä kriteereillä hallitus käytännössä lisää vanhojen metsien hakkuita ja antaisi luontokadon jatkua, nostamalla suojelukynnyksen perusteettoman korkealle.
- Näemme, että vaikuttava, kansainvälisten velvoitteiden mukainen luonnonsuojelulla toteutettu tiukan suojelun päätös valtion mailla kattaisi mm. alue-ekologisen verkoston aarniometsä- ja luonnonmetsäkohteiden pysyvän suojelun sekä uudempien inventointien luonnonmetsäkohteet, eli yhteensä vähintään 700 000 hehtaaria vanhoja ja luonnontilaisia metsiä, luvun tarkentuessa saamelaisalueiden kartoitusten ja neuvotteluiden myötä.

Seuraavassa WWF Suomi esittää tarkempia huomioita kriteerien sisällöstä, kriteerien laadintaprosessista, suojelun toimeenpanosta erikseen valtionmailla ja yksityismailla, talousmetsien luontoarvojen lisäämisestä ja siitä seuraavasta vanhojen metsien piirteiden kehittymisestä talousmetsiin, vaikutustenarvioinnin puuttumisesta sekä esitämme vakavan huolemme lausuntoaikatalun puutteellisuudesta.

Luonnontilaiset metsät

Luonnontilaisten metsien kriteerit ovat FAO:n määrittelemät. Näiden paikantaminen Suomessa on käytännössä haastavaa, koska FAO:n määritelmiltä puuttuu inventointiohje ja maakohtaisia inventointiohjeita ei olla voitu laatia. Tämä edellyttää tarkennusta.

Vanhat metsät

Kansallinen kriteerien määrittely koskee vanhoja metsiä, joiden kriteerien tulee nojata Euroopan komission ohjeistukseen. Vanhojen metsien kriteerien tulee olla selkeästi erilaiset kuin luonnontilaisten metsien kriteerit. Vanhat metsät ovat sellaisia, joissa näkyy jonkin verran ihmisvaikutusta.

Hallituksen esittämät kriteerit ovat ristiriidassa aiemmin Suomessa käytettyjen kriteerien kanssa. Edelleen vanhojen metsien suojeluohjelman kriteerit toimivat myös tätä suojelupäätöstä tehtäessä. Samoin METSO-ohjelman I-luokan kriteerit täyttävät tässä tarkoitettuja kriteerejä. Myös Natura 2000 -verkoston luontotyyppin borealiset luonnonmetsät kriteeristön inventointiohje vastaa tässä haettavia kriteerejä.

Ikä

Kriteeriluonnoksessa keskitytään valtapuuston keski-ikään, joka ei luonnonmetsien kohdalla ole relevantti tunnus. Valtapuuston käsite liittyy jaksolliseen metsänkasvatukseen, jossa pyritään kasvattamaan metsikössä keskenään saman ikäisiä puuyksilöitä. Euroopan komission ohjeistuksessa ei edellytetä sitä, että vanhalle metsälle määritellään ikä. Iän määrittäminen on perusteltua osana eri indikaattorien tarkastelua, mutta ikää tärkeämpää on tarkastella vanhan metsän koko puuston rakennetta.

Kriteeriluonnoksessa hallitus esittääkin, että ” Kriteereissä vanhalla puulla, joista osa voi saavuttaa biologisen ikänsä, tarkoitetaan edellisen puusukupolven puita. Valtapuuston lisäksi metsässä on yleensä edellisen sukupolven puita.” Nämä vastaavat Euroopan komission ohjeistuksen kirjausta vanhoista puuyksilöistä.

Lahopuu

Kriteeriluonnoksessa hallitus esittää, että ”Kuolleen puuston on pitänyt muodostua pitkän ajan kuluessa, ja järeitä kuolleita puita pitää olla metsikössä kaikissa lahoasteissa.” Tämän osalta olennaista olisi kirjauksen tarkempi tulkinta: mitä tarkoittaa ”pitkän ajan kuluessa” ja ”kaikissa lahoasteissa”. Suomessa on käytössä yleisesti esim. viisiportainen lahoasteluokitus, joka kattaa lahopuuston kehityksen metsässä useiden vuosikymmenten ajalta. Vanhan metsän piirteet muodostuvat vanhaan talousmetsään usein muutamassa vuosikymmenessä, mikäli metsässä ei olla tehty hakkuita tuossa ajassa. Lahoasteiden osalta kolmen eri lahoasteen voi katsoa riittävän merkittävälle osalle lajistoa.

Kriteeriluonnoksessa hallitus esittääkin, että ” Pelkästään tuoreet tai saman ikäiset tuulenkaadot eivät tee metsästä vanhaa metsää, jos lahopuujatkumoa ei muutoin ole.” Tämä tarkennus voisi antaa ymmärtää, että kriteerien valmistelijatkin ovat huomioineet tiedon siitä, että kaikkia esim. viittä eri lahoasteluokkaa metsästä ei tarvitse löytyä.

Kitumaiden osalta luonnoksessa todetaan, että ” lahopuun määrä voi olla tätä pienempi”, mutta WWF Suomi katsoo, että kitumailla on perusteltua jättää minimivaatimus kuutiomäärälle kokonaan pois.

Kuolleen puun määrään vaikuttaa monta tekijää, kasvupaikan eroista metsän häiriöhistoriaan, joten yksiselitteistä minimimäärää ei voida määrittellä. METSO-ohjelman I-luokan kriteerit täyttävissä metsissä tulee olla vähintään 10 m³/ha. Samoin Natura 2000 -ohjelman luontotyyppin boreaalinen luonnonmetsä valintakriteereissä rajana on vähintään 10 m³/ha tai 10 % kokonaispuuston määrästä.

Tärkeää on myös huomioida, että lahopuu ei sijaitse vanhassa metsässä tasaisesti vaan sitä löytyy tyypillisesti kertyminä yksissä kohdin, kun taas joissakin metsän kohdissa lahopuuta on niukasti. Näin ollen vanhan metsän määrittämiseksi lahopuuta ei myöskään voida mitata satunnaisotannalla sijoittamalla koealoja satunnaisesti eri puolille metsää, kuten Metsähallitus on heinä-elokuussa 2024 kertonut kartoitusmenetelmistään sosiaalisessa mediassa. Vanhat metsät Suomessa ovat tyypillisesti niin pieniä pinta-alaltaan, ettei tällaista otantaa ole mielekästä käyttää.

Tiedeperustaisuus, avoimuus ja osallistaminen

Lausunnolla olevassa esityksessäkin todetaan: ”Lisäksi kansallisten menetelmien tulee pohjautua tieteeseen, menetelmien tulee olla avoimesti laadittuja ja julkisesti saatavilla, ja menetelmät tulee harmonisoida kunkin luonnonmaantieteellisen alueen jäsenvaltioiden kesken.”

WWF Suomi katsoo, että keskeinen tieteellinen tutkimustieto on isosti ohitettu, sillä luonnoksessa esitellyt kriteerit vastaavat vain osin luonnontilaisten metsien ominaispiirteitä, joskin kirjaus ”Luonnontilaisissa metsissä voi kuitenkin olla myös nuorempia uudistumisvaiheessa olevia metsikköjä (esim. luonnonhäiriöiden jälkeen).” viittaa oikein siihen, että metsän ikää ei tarvitsisi huomioida. Tämän osalta olisi hyvä käyttää tarkempia ilmaisuja. Vanhojen metsien kriteerit sen sijaan on laadittu tutkimus ohittaen.

Luonnoksessa kylläkin kuvaillaan, miten ”Esitystä tehtäessä on perehdytty edellä mainitun Syken ja Luken yhteishankkeen tulosten lisäksi myös muihin käytettävissä oleviin aineistoihin, kuten luonnonmetsätyöryhmän valtion metsien kartoitusten tuloksiin ja kriteereihin sekä METSO-ohjelman luonnontieteellisiin valintaperusteisiin siltä osin, kun ne sopivat Euroopan komission julkaisemaan ohjeistukseen.” WWF Suomi pitääkin arvokkaana ja kiitettävänä sitä, että Luonnonmetsä-työryhmän kartoitukset on huomioitu, sillä niiden tekijät kuuluvat Suomen parhaisiin luonnonmetsätuntijoihin. Esityksessä kuitenkin kerrotaan, että kohteet käydään erikseen läpi, mitä WWF Suomi pitää tarpeettomana. Sekä Luontopaneelin että Suomen ympäristökeskuksen ja Luonnonvarakeskuksen arvion mukaan tämän kartoituksen menetelmät ovat laadukkaat.

METSO-ohjelman I-luokan kriteerit vastaavat Euroopan komission ohjeistusta ja ne tulisi huomioida sellaisenaan vanhojen metsien kriteereinä. Näin ei esityksen mukaan nyt oltaisi tekemässä. Kuitenkin METSO-ohjelman kriteerien määrittelemiseksi on tehty kattava tieteeseen perustuva työ ja kriteerit ovat laajasti myös metsäsektorin hyväksymät ja käyttämät.

Valtionmailla on jo aloitettu kohteiden kartoittaminen, joten olisi ollut arvokasta, jos lausuttavan aineiston osana olisi esitelty Metsähallituksen käyttämät inventointiohjeet. Niiden avulla olisi voinut arvioida kriteerien toimivuutta asteen paremmin.

Luonnonmaantieteellinen harmonisointi on tekemättä alueen jäsenvaltioiden kesken. WWF Suomi kannustaakin hallitusta olemaan aktiivinen tämän työn toteuttamiseksi ennen suojelupäätösten tekemistä.

Valtionmaiden kohteiden suojelu

Lausunnolla olevassa esityksessä todetaan valtionmaiden osalta, että ”Kriteerit todennäköisesti täyttävät kohteet ovat toiminnan ulkopuolella.” EU:n biodiversiteettistrategian mukaisesti kuitenkin kaikki potentiaalisesti kriteerit täyttävät metsät tulee suojella. Hallituksen esityksessä näin ei suoraan linjata, mikä tulee korjata.

Potentiaalisesti kriteerit täyttäviä kohteista ovat mm. Luonnonmetsä-työryhmän ja Sápmi-työryhmän kohteet eli ne tulee suojella viipymättä ilman lisäselvityksiä.

Hallituksen esityksen mukaan ”Metsähallitus tekee inventoinnin ja siitä aiheutuvat suojeluratkaisut maa- ja metsätalousministeriön ohjauksessa.” Tätä kirjausta on tarpeen täydentää selvityksellä siitä, miten suojelun pysyvyys turvataan ja luonnonsuojelulain suoja ulotetaan koskemaan tehtyjä suojeluratkaisuja. Suojelualueita koskevassa päätöksenteossa on myös turvattava ympäristöministeriön vastuurooli luonnon monimuotoisuuden turvaamisessa Suomessa.

Metsähallituksen tekemistä kartoituksista on tärkeää pyytää lausunto ELY-keskuksilta suojelun toteuttamisesta vaikuttavuuden arvioimiseksi. Tätä varten ympäristöviranomaisten käyttöön on saatava kattava aineisto, jonka avulla arvio voidaan tehdä. Ei riitä, että tiedossa on kartoitetut alueet ja niiden tulokset. Tärkeää on myös saada tietoa alueista, joita ei valikoitu mukaan kartoituksiin. Myös Syken yhdessä Luken kanssa on kyettävä arvioimaan suojelun toimeenpanoa. Toistaiseksi valtionmaiden metsävaratietoa ei ole luovutettu tätä käyttöä varten.

Suomen hallituksen toimissa kiitettävää on se, että hallitus huomioi yksityisellä Koneen säätiön rahoituksella toteutetut kartoitukset osana suojelun toimeenpanoa. Esityksessä kirjaus: ”Luonnonmetsä- ja Sápmi-työryhmän kartoituksissa valtionmaalta löytyneet potentiaaliset kohteet käydään inventoinneissa läpi siltä osin kuin tieto kartoituksista on käytettävissä. Kriteerit täyttävät kohteet suojellaan.” Toistaiseksi on kuitenkin epäselvää, missä määrin nämä alueet lopulta huomioidaan. Syken ja Luken taustaselvityksessä sekä Luontopaneelin julkaisussa nostetaan näiden kartoitusten merkitys korkealle: Luontopaneelin mukaan nämä kohteet tulisi suojella ja Syken ja Luken selvityksen mukaan näissä kartoituksissa käytetyt kriteerit ja kartoitusmenetelmät vastaavat Euroopan komission ohjeistusta hyvin. WWF Suomi katsookin, että Metsähallituksen ei ole tarpeen arvioida näitä jo kertaalleen kartoitettuja kohteita. Tämä on valtion budjettivarojen haaskausta, mikä on erityisen häiritsevää tilanteessa, jossa kaikkien muiden (30 % ja 10 % tiukan suojelun) metsiensuojelutavoitteiden suunnittelu ja toimeenpano on vasta lapsen kengissä, vaikka suojelun tarve on tiedetty jo useita vuosikymmeniä.

Hallituksen esityksessä kaavaillaan alle 10 hehtaarin suuruisten kohteiden turvaamista osana alue-ekologista verkostoa. WWF Suomi ei pidä tätä oikeana menettelytapana, vaan nämä kohteet tulee suojella tiukasti luonnonsuojelulailla.

WWF Suomen arvion mukaan nämä ”Kohteet, jotka eivät täytä vanhojen metsien kriteereitä, mutta täyttävät Metsähallituksen ympäristöoppaan luontokohteen kriteerit, kohdellaan luontokohteina.” kohteet tulee suojella tiukasti eli lähes koko nykyinen alue-ekologisen suunnittelun verkosto vastaa vanhoille metsille asetettuja kriteerejä.

Valtionmailla kohteita ei voida rajata vain tiukasti kriteerit täyttävän alueen reunaan myöden vaan on tärkeää tarkastella kohteiden sijaintia suojelualueverkostossa ja turvata niiden kytkeytyminen ympäröivään suojelualueverkostoon. Käytävien ja paikoin laajojen rajausten lisäksi yksittäisten pienialaisempien kohteiden ympärille on tärkeää rajata suojavyöhykkeet. Esimerkiksi Luonnonmetsä-työryhmän kohteissa on pienialaisia kohteita, jotka työryhmä on rajannut varsin tiukasti. Tällaisten kohteiden suojeluarvoja tuetaan rajaamalla alueen ympärille suojavyöhyke.

On huomion arvoista, että vanhojen metsien suojelulla on merkittävät hyvinvointivaikutukset sekä alueen väestön kannalta että matkailutulojen kehittymisen näkökulmasta. Kuntaliitto tukee omassa lausunnossaan valtionmaiden suojelua: ”Kuntalain (410/2015) 1.2 §:n mukaan kunnan tehtävänä on mm. edistää asukkaidensa hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa. Metsät, etenkin luonnontilaiset ja vanhat metsät tuovat kuntalaisille hyvinvointia mm. luonnon terveyshyötyjen sekä virkistyskäyttömahdollisuuksien vuoksi. Elinvoimaa kunnat saavat suojelualueiden tuoman matkailun ja kunnan yleisen vetovoiman kasvun kautta. Kunnille onkin tärkeää, että valtio suojelee kaikki luonnontilaiset ja vanhat metsänsä.”

Valtionmailla Metsähallituksen omissa kartoituksissa on paikannettu ainakin 593 000 ha sellaisia kohteita, jotka täyttävät EU:n taustadokumentin mukaiset kriteerit (<https://koneensaatio.fi/tarinat-ja-julkaisut/valtion-mailta-loytyi-runsaasti-suojelemattomia-vanhoja-metsia/>). Saamelaisalueella on tärkeää käydä kattavat neuvottelut saamelaisien kanssa huomioiden Saamelaiskäräjälain 9 §, FPIC-periaate ja YK:n Kungming-Montrealin luontosopimuksen linjaukset. Saamelaisalueen eteläpuolella suojeltava vanhojen metsien pinta-ala on vähintään 100 000 ha.

Yksityismaiden kohteiden suojelu

WWF Suomi on yhtä mieltä esityksen kanssa siitä, että kohteiden suojelun ”Toteutus tapahtuu vapaaehtoisesti METSO-ohjelman keinoin, jolloin rajauksesta sovitaan yhdessä maanomistajan kanssa.” Tutkimusten mukaan yli puolet metsänomistajista haluaa turvata metsäluontoa metsissään ja metsänomistajien suojeluhakemusten määrät ELY-keskuksissa osoittavat saman asian. On kuitenkin niin, että ilman tarkempaa suunnitelmaa toimeenpanosta sekä rahoituksesta suojelun toteuttaminen jää epäselväksi ja on riski siihen, että suojelun edistäminen nähdään paikoin hankalaksi metsänomistajien sekä metsäsektorin toimijoiden näkökulmista. Suomessa on erinomaiset kokemukset vapaaehtoisen suojelun edistämisestä METSO-ohjelmassa ja nyt onkin tärkeää, että metsänomistajien toiveet arvokkaiden metsien suojelusta huomioidaan: nykyisellään selvästi suurempi määrä metsänomistajia haluaisi suojella metsänsä kuin mihin valtion tämänhetkiselällä suojelubudjetilla pystytään vastaamaan. Suomessa on näin ollen hämmentävä

asetelma: metsiensuojelun lisäämiselle on kiireellinen ja suuri tarve, metsänomistajat haluavat edistää metsiensä suojelua, mutta hallitus on leikannut rahoitusta suojelun korvaamisesta sekä hallinnon resursseja siten, että neuvontaa ja suojelupäätöksiä erityisesti Suomen Metsäkeskuksessa, mutta mittavasti myös ELY-keskuksissa kyetään tekemään vain vähän tai ei laisinkaan.

Yksityismailla esityksessä kaavaillaan minimipinta-alaksi Etelä-Suomessa 4 hehtaaria ja Pohjois-Suomessa 8 ha. WWF Suomi ei pidä tätä perusteltuna. Minimipinta-alaa ei tule asettaa vaan sen sijaan tulee tarkastella mahdollisuuksia suojella kattava puskurivyöhyke kriteerit täyttävän metsän ympäriltä. Käytännössä puskurivyöhykkeen maanomistaja saattaa olla ja usein onkin eri kuin kriteerit täyttävän metsän omistaja, jolloin puskurivyöhykkeen rajaamisessa on edettävä neuvotellen ja tarvittaessa puskurivyöhykkeen rajaamista ei yksityismailla voida toteuttaa. Metsiensuojelun kokonaistavoitteiden (30%:10%) näkökulmasta olisi kuitenkin tärkeää, että Suomessa otetaan käyttöön olemassa olevat suojelusuunnittelun menetelmät ja työkalut (esim. Zonation) ja hyödynnetään niitä suojelun kohdentamisessa niin valtionmailla kuin yksityismailla. On välttämätöntä kehittää uudenlaisia kannustimia ja uudenlaisia tapoja tuoda alueen maanomistajia yhteen ja ohjata laajempien ja yhtenäisten suojelualueiden perustamiseen.

Euroopan komission ohjeistuksessa linjataan selvästi suojavyöhykkeiden rajaamisesta ja niissä mielekkäiden metsän hoitotapojen käytöstä. Valtionmailla on tärkeää toteuttaa suojelurajaukset laajasti kytkien kohteet muuhun suojelualueverkostoon, mutta yksityismailla voisi tiukkaa suojelua paremmin toimia ohjaaminen luontoarvoja paremmin turvaaviin metsien käsittelymenetelmiin tai pehmeämmän suojelun vaihtoehtoihin (joita tulee kehittää).

Muu maankäyttö suojavyöhykkeillä: suojavyöhykkeiden metsän luontoarvot on turvattava eli esim. tuulivoiman, aurinkovoimalan jne. rakentaminen näille alueille tulee rajoittaa. Muutoin WWF Suomi tukee tuulivoiman rakentamista ja näkee sen mahdollisena myös metsäalueilla kuitenkin pl. suojelun arvoiset metsät. Tämä koskee luonnollisesti myös valtionmaita.

MTK:n lausunnossa on tehty rakentava esitys siitä, miten yksityismaiden suojelua olisi hyvä edistää käytännössä. Esityksessä on hyviä elementtejä, joiden kehittämisessä käytäntöön myös WWF Suomi olisi mielellään mukana.

Suojelun toimeenpanon (ml. rahoitus) suunnittelussa on tärkeää tietää missä kriteerit täyttävät metsät sijaitsevat ja keiden omistamia ne ovat.

Yksityismaiden kartoittamiseksi tulee jatkaa suojelun toimeenpanon suunnittelua: kenelle kuuluu kartoitusvastuu? Voiko luonnontilaisia metsiä ja vanhoja metsiä olettaa kartoitettavan eri toimijoiden toimesta vastaavan välityssopimuksen puitteissa, jollaisia ELY-keskuksilla on ollut metsä- ja luontosektorin toimijoiden kanssa liittyen METSO-ohjelman toimeenpanoon? Kohteiden kartoittamiseksi on joka tapauksessa järjestettävä lisäkoulutusta kartoituksia tekeville toimijoille.

ELY-keskuksissa on oltava riittävä henkilöstömäärä ja riittävä osaaminen. Suojelukorvauksiin on varattavat riittävän suuret resurssit. Eri tapoja korvausten maksamiseen sekä korvausten suuruutta on syytä tarkastella. Korvausten on oltava riittävän suuria.

Luontoarvojen kehittyminen talousmetsissä ja tarpeet suojella tällainen kehittynyt kohde

WWF Suomi on samaa mieltä hallituksen esityksen kirjauksesta: ”Metsätaloustoimien yhteydessä tehtävät monimuotoisuustoimet, kuten säästöpuut, lahopuiden keinollinen lisääminen tai korjaamatta jätetty lahopuu, eivät aiheuta kohteen määrittelemistä vanhan metsän suojelukohteeksi.” Kuten myös kirjauksesta: ” Esimerkiksi pidennetyn kiertoajan, jatkuvan kasvatuksen tai luonnonläheisemmän metsänhoidon keinoin hoidettu metsä on aktiivisessa talouskäytössä, eikä se siten täytä vanhan metsän määritelmää.”

EU:n jäsenmaat ovat hyväksyneet kesällä 2024 ennallistamisasetuksen, jossa määritellään EU:n luonnon ennallistamista. Jäsenmaat laativat 18.8.2026 mennessä maakohtaisen ennallistamissuunnitelman. Tässä työssä on tarpeen tarkastella suojeluun ja muuhun talouskäyttöön liittyviä kysymyksiä niiden metsien osalta, joissa toteutetaan ennallistamistoimia. Ennallistamisasetuksessa ei ole kirjauksia liittyen vanhojen metsien suojeluun, mutta metsäluonnon tilan parantaminen luonnollisesti liittyy läheisesti metsien luontoarvojen turvaamiseen. Vanhojen metsien piirteiden palauttaminen luontoarvoiltaan heikennettyihin metsiin on oltava lähivuosina yksi Suomen luonnonsuojelun prioriteeteista. Suojelun toimeenpanon sujuvoittamiseksi ja suojeluun sitouttamiseksi on ensiarvoisen tärkeää, että yllä mainitut kysymykset tarkastellaan kattavasti, niistä päätetään selkeästi ja asiasta viestitään johdonmukaisesti metsänomistajille sekä eri toimijoille, jotka ovat näiden metsien kanssa tekemisissä. On tärkeää löytää erilaisia keinoja suojelun lisäämiseksi tai muutoin luontoarvojen turvaamiseksi puuntuotannon metsissä. Ympäristöarvojen tuottaminen on nostettava puuntuotannon kanssa yhtäläiseksi ansaintamahdollisuudeksi.

Aktiivinen metsänhoito

Ojitus ei välttämättä aina tarkoita sitä, etteikö ojitetussa turvemaan metsässä voisi olla vanhan metsän arvoja. Suomessa on lukuisia tilanteita, joissa turvemaan metsä on ojituksen myötä muuttunut turvekankaaksi ja osa näistä on voinut kehittyä vanhaksi metsäksi.

Lisäksi ojituksen intensiivisyyttä on tärkeää arvioida. Yksittäiset ojat eivät välttämättä heikennä metsän vanhan metsän arvoja.

Vaikutustendarvio

Vanhojen metsien suojelun vaikutustenarvioita ei ole laadittu, vaikka se on tärkeää metsäluonnon tilan kehittymisen arvioimiseksi, maanomistajien ja toimijoiden, kuin myös rahoituksen näkökulmista.

On tärkeää huomioida, että vaikutustenarviointi ei ole tiedettä vaan käytännön toimeenpanon vaikutusten arviointia. Vanhojen metsien suojelemiseksi on siis ensin laadittava tieteelliset kriteerit ja sen jälkeen tarkasteltava missä ja kenen omistuksessa olevilta alueilta näitä metsiä löytyy. Minkälainen merkitys näiden metsien suojelulla on maanomistajalle sekä elinkeinoille. Merkityksiä on positiivisia ja negatiivisia. On tärkeää hahmottaa näiden vaikutusten painoarvo erityisesti pitkällä aikajänteellä.

Vaikutustenarvioinnin myötä on paremmat lähtökohdat suojelun toimeenpanemiseksi valittavista ohjauskeinoista ja korvauksista päättämiseksi.

Lausuntoaikatalusta

WWF Suomi haluaa huomauttaa lausuntoaajan kohdistamisesta ajankohtaan, johon sijoittuu valtaosin suomalaisten kesälomat. Vaikka lausuntokautta pidennettiin kahdella viikolla, ei se muuttanut tilannetta olennaisesti. Tällä aikavälillä oli käytännössä mahdotonta kommunikoida muiden sidosryhmien kanssa ja lähes kaikki alan tutkijat olivat kesälomalla. Laadukkaiden lausuntojen saamiseksi on ensiarvoisen tärkeää, että jatkossa ei vaikutuksiltaan mittavia asioita laiteta lausunnon lomakaudelle. Vain näin kyetään ylläpitämään Suomessa jo pitkään vaalittu arvokas perinne yhteiskunnan toimijoiden ja kansalaisten osallistamisesta päätöksentekoon.

WWF Suomen lausunnon ovat laatineet johtava metsäasiantuntija Mai Suominen ja oikeudellinen neuvonantaja Raija-Leena Ojanen.

Suominen Mai

WWF Suomi - Johtava metsäasiantuntija, suomalainen luonto, WWF Suomi